

БИБЛИОТЕКА ЗА СЕНИОРЕ

Јелена Бенић

*Народна библиотека Србије,
Београд*

Гудрун Кулцер, *Библиотечке услуге за особе шрећет живоћној доба*,
Београд: Народна библиотека Србије, 2017.

УДК: 027.6-053.9(430)(049.32)

Имајући у виду да друштво у коме живимо све више стари, а да библиотека као институција има дужност и обавезу да своје услуге учини доступним свима, без обзира на старост, пол, расу, националност или посебне потребе. Гудрун Кулцер, ауторка књиге, даје библиотекарима значајне смернице и предлоге за рад са овом рањивом категоријом корисника. Изворно објављена на немачком језику, у издању издавачке куће Saur, 2016. године, публикација је у преводу др Добриле Бегенишић угледала светлост дана у окриљу едиције *Савремена библиотека*, драгуља издавачке продукције Народне библиотеке Србије.

Књигу је могуће посматрати на више начина. С једне стране, она је социолошки приказ демографских друштвених промена и појава које теже да проблематизују митове, предрасуде и стереотипе о старости и старима, а с друге стране, користан приручник библиотекарима у циљу стварања амбијента у коме би сениори имали прилику да усвоје и реорганизују различита знања и вештине, стекну значајна искуства, али и поделе постојећа кроз међугенерациски дијалог, задовоље своју потребу за социјализацијом и целоживотним образовањем, константно радећи на унапређењу квалитета свог живота. Идеја водиља Редакције ове едиције, при одлуци

да уврсти ову књигу у своја издања, била је да библиотекарски у Србији добију вредан приручник који ће их навести да размисле о особама трећег животног доба, да осмисле креативне библиотечке услуге за њих у својој библиотеци или редефинишу постојеће, а све то како би идеју о активном старењу учинили примамљивом, и надам се, доступном.

Како је старост друштвени, а не само медицински феномен, не може се на њу гледати као на скуп различитих губитака који у једном тренутку могу да „задесе“ сваког појединца, попут немоћи, беспомоћности, усамљености, бескорисности и осећања бесмисла. Савремено друштво има тенденцију да перципира старост као доба у коме су компетенције и знања појединаца превазиђена, где сениори немају више улогу чувара и преносиоца традиционалних искустава и вредности, или се та њихова улога сматра занемарљивом, где се старост дефинише обезвређујућим терминима, као што су непродуктивност, некорисност, терет за друге, док непрестано провејава оптужујући и дискриминаторни тон. Посматрајући старе као категорију која није изван друштва, и чији је положај детерминисан друштвеним устројством, а не само природним законитостима, ауторка нас наводи да се запитамо колико наше предрасуде, дискриминаторне радње и недовољна брига утичу на то какве сениоре имамо, и шта ми, библиотекарски, можемо и морамо да урадимо, како би се то стање поправило.

С обзиром на чињеницу да стари чине веома хетерогену групу са најразличитијим потребама и интересовањима, није једноставно одговорити на њихове комплексне захтеве. Ипак, управо се у тој чињеници крије несамљиво обиље могућности које библиотекарски треба да препознају и искористе на најбољи могући начин за креирање атрактивних библиотечких понуда. Да би се та идеја успешно реализовала, неопходно је да се најпре истражи старосна структура заједнице, анализирају специфичности циљних група, дефинишу постојећи и недостајући библиотечки ресурси, као и временски и кадровски потенцијали. Потребно је и да се утврде понуде других организација које своје услуге пружају старима, како би се иницирала сарадња са њима у оквиру пројеката од заједничког интереса. Након спровођења ових неопходних корака, дефинишу се конкретне библиотечке услуге. Те услуге укључују мобилни библиотечки рад, усвајање и побољшање компјутерских и медијских компетенција старих, спречавање дигиталног јаза, обезбеђивање одговарајуће литературе за старе уз различите књижевне манифестације и многобројне програме читања, организовање међугенерациских сусрета, увођење волонтерског рада.

Читање је у старости посебно важно, било да помаже очувању когнитивних способности, успостављању одговарајућег односа према стварности, бежању од ње у неки лепши свет који више обећава, или је само начин да се проведе вишак слободног времена. Стари читањем трагају за сопственом животном причом коју су, можда, свесно или несвесно, загубили или потиснули услед одређених животних околности.

Упркос значају читања у старости, бележи се „дефицит у читању“¹ код ове категорије корисника. Уз степен образовања који игра важну улогу, „смањена телесна кондиција, недостатак подстицаја и повећана усамљеност“² чине знатне препреке које ауторка настоји да превазиђе промишљеним програмима читања, попут књижевних секција, часова читања у домовима за старе, причаоница о књигама и читању или радионицама креативног писања.

Поред књига, часописа, новина и других врста библиотечке грађе, посебно је занимљиво издвојити специфичне игре намењене овој категорији корисника, као што су „Судокру“³, „Шетња кроз шуму“⁴ или „Причање“⁵, односно игра питања и одговора, у којој нема ни победника, ни губитника. Игре пријају сениорима јер задовољавају њихову потребу за социјализацијом, а она врло често бива иницијална каписла за посету библиотеци. Дружење, размена идеја, испијање чаја у оквиру „библиотечког кафића“ помажу старима да осете да нису сами, да и други пролазе кроз исте или сличне ситуације, и последично смањују осећање усамљености.

Полазећи од идеје да „учити не значи пунити главу, већ запалити пламен“, целоживотно образовање старима омогућава да науче како да самостално и самоиницијативно раде на унапређењу квалитета свог живота, превладавајући синдром пензионисања и савладавајући вештине које су им неопходне да би се лакше прилагодили савременим тенденцијама. Компјутерске и медијске компетенције су најважније међу њима, те им је у књизи посвећено посебно место, почевши од курсева рачунара, рачунарског клуба или обуке за коришћење таблета и читача е-књига.

Једна афричка пословица каже да „када старац умре, као да је спаљена читава библиотека“. Та „библиотека“ је „спаљена“, јер нисмо успели да је сачувамо на прави начин. Стари људи су непресушни извор вредних и ретких знања и вештина, којима се неумитно губи траг услед погрешног веровања да су застареле и непотребне за данашње време. Указивање на та знања младима и демонстрирање њиховог практичног значаја чува традиционалне обичаје и вредности од заборава, а код сениора изазива осећање корисности и људске вредности.

С друге стране, упознавање са идеалима, размишљањима и потенцијалима младих који умеју да покажу разумевање, стрпљење и толеранцију према старима, учећи их вештинама из свог домена без ниподаштавања и вређања, представља добру полазну основу за успостављање успешног међугенерациског разумевања.

1 Гудрун Кулцер, *Библиотечке услуге за особе шреће животној доба*, Београд: Народна библиотека Србије, 2017, 70.

2 Исто, 72.

3 Исто, 56.

4 Исто.

5 Исто, 57.

Пројекти међугенерациске сарадње су важан сегмент ове књиге. „Ми тако желимо да живимо заједно“⁶ је књижевни конкурс где се размењују писма између старих и младих, некада су то чак и филозофски трактати о младости и старости, који се достављају у дигиталној форми, а жири одабира најбоље.

Мрежа за учење у Улму, позната као КОЈАЛА (Берза за размену компетенција и знања између младих и старих)⁷ даје добру идејну основу нашим библиотекама за удруживање са другим партнерима ради успостављања мреже за учење за све генерације, при чему програми попут „Читање представља задовољство“⁸ или „Хладна времена“⁹, где су укључени и тзв. асистенти, завређују нашу пуну пажњу.

У оквиру програма који повезују генерације сениори могу бити од велике користи библиотекама укључивањем у волонтерски рад, који би им омогућио да обављајући једну активност, задовоље различите потребе за социјализацијом и активним учешћем у различитим сегментима друштва.

Волонтерски рад није замена за стручно оспособљавање, нити замена за нечије радно место, иако од њега профитирају и волонтери, и они који их ангажују. Сениори као волонтери имају вишеструке користи: учествују у раду заједнице, дају свој допринос и тиме граде осећај самопоштовања и самовредновања, док креативно проводе своје слободно време. С друге стране, ангажовањем сениора као волонтера, библиотекари добијају прилику да организују нека дешавања упркос недовољном броју запослених или великом обиму посла.

Волонтирање као библиотечки „проблем“ или можда „решење“ важан је аспект функционисања бројних библиотечких услуга, било да су сениори ти који волонтирају у оквиру инклузивног волонтирања, или су волонтери потребни, како би сениори добили одговарајуће услуге, попут тзв. „књигоноша“, чији је задатак да доставе књиге онима који нису у могућности да по њих дођу сами. Како волонтирање није једноставно, ни у правном, ни у организационом смислу, Гудрун Кулцер предлаже одређене стратегије које нам могу бити од помоћи приликом његовог припремања и реализовања у библиотеци.

Примери добре праксе из Немачке и суседних земаља могу се, на одређени начи, применити и у нашим библиотекама. Ипак, свака заједница има своје специфичне карактеристике, те их морамо сагледати из различитих углова. Да ли ће формирање посебног одељења за сениоре у неком тренутку постати наша стварност, остаје велико питање, чији одговор првенствено зависи од тога да ли ћемо наставити да посматрамо сениоре

6 Исто, 66.

7 Исто, 67.

8 Исто, 68.

9 Исто.

само као објекте истраживања, или ћемо им дати прилику да сами искажу своје потребе и жеље.

На крају, посебно умеће преводиоца да бескрајно дуге немачке сложене прилагоди српском језику доприноси да ову књигу читамо лако, са разумевањем, улазећи у сваку пору јединственог текста, чији део, на крају, постајемо и сами.

